

3. Закон України «Про вищу освіту» // Голос України. – 2014. – 6 серпня.
 4. Копилов А. Професор І.І.Огієнко – ректор Кам'янець-Подільського державного університету / А.Копилов // Тези доповідей науково-практичної конференції «Духовна і науково педагогічна діяльність І.І.Огієнка в контексті українського національного відродження». – Кам'янець-Подільський: Поділля. - 1992. – С. 3
 5. Ляхоцький В.Невідомі документи про життя Івана Огієнка (на матеріалах архіву Українського державного університету у Кам'янці-Подільському) / В. Ляхоцький // Студії з архівної справи та документознавства. – Київ, 1996. – Т. 1. – С. 107–114.
 6. Марушкевич А.А. Актуальні проблеми науково-педагогічної спадщини Івана Огієнка. Навчальний посібник з педагогіки / А.А. Марушкевич. – Полтава: Київ: АСМІ, 2005 – 312 с.
 7. Материалы о деятельности Президиума юбилейного Комитета по празднованию юбилея профессора Ивана Огиенко (протоколы заседаний, переписка, пригласительные билеты, списки организаций комитета и другие). ЦДІАЛ. Відділ рукописів, ф. № 3с/309, оп. 1, спр. 2714, арк. 9.
 8. Огієнко І. Моє життя: Автобіографічна хронологічна канва/ І.Огієнко // Наша культура. – 1935. – №. 7. – С. 634, 711- 712.
 9. Пащенко О. Заснування Кам'янець-Подільського державного університету // Наша культура / О.Пащенко. – 1936. – № 6 (15). – С. 173, 179, 328, 417, 672.
- Отримано до друку 11.11.2015

УДК 378

Москаленко А. М. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто теоретичні основи формування культурологічної компетентності, розкрито сутність ключових понять дослідження: “компетентність”, “професійна компетентність”, “культурологічна компетентність”; виявлено особливості формування культурологічної складової професійної компетентності фахівців інженерного профілю, що сприяють формуванню готовності до оптимальної поведінки в різних професійних ситуаціях при виконанні повного спектру функціональних обов'язків інженера на робочому місці:

здійснення міждисциплінарної інтеграції на змістовному та технологічному рівнях профільних і культурологічних дисциплін; застосування сучасних інноваційних методів навчання, що сприяли б формуванню не вузькопрофільного інженера, а інженера з широким кругозором; розвиток здатності до самоосвіти з урахуванням культурологічної складової професійної компетентності і формування вміння опрацьовувати і використовувати культурологічну інформацію самостійно.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, культурологічна компетентність, інженер, формування культурологічної компетентності.

В статье рассмотрены теоретические основы формирования культурологической компетентности, раскрыта суть ключевых понятий исследования: “компетентность”, “профессиональная компетентность”, “культурологическая компетентность”; выявлены особенности формирования культурологической составляющей профессиональной компетентности специалистов инженерного профиля, способствуют формированию готовности к оптимальному поведению в различных профессиональных ситуациях при выполнении полного спектра функциональных обязанностей инженера на рабочем месте: осуществление междисциплинарной интеграции на содержательном и технологическом уровнях профильных и культурологических дисциплин; применение современных инновационных методов обучения, способствующих формированию не узкопрофильного инженера, а инженера с широким кругозором; развитие способности к самообразованию с учетом культурологической составляющей профессиональной компетентности и формирование умения обрабатывать и использовать культурологическую информацию самостоятельно.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, культурологическая компетентность, инженер, формирования культурологической компетентности

In the article the theoretical bases for the formation of cultural competence are considered, the essence of the study key concepts: “competence”, “professional competence”, “cultural competence” are pointed out; it is found out some peculiarities of forming the cultural component of engineering profile specialists’ the professional competence, which promote the formation of readiness for an optimal behavior in a variety of professional situations in the performance of the full range of the engineer’s functional responsibilities in the workplace: the implementation of interdisciplinary integration on a content and technological levels of specialized and cultural disciplines; the application of modern innovative teaching methods that would contribute to the formation of not a narrow-specialized engineer but an engineer with a wide minded knowledge; the development of the ability to a self-education considering the cultural component of professional competence and the formation of ability to work and use a culturological information on his own.

Keywords: competence, professional competence, cultural competence, engineer, formation of a cultural competence

Актуальність дослідження. Суттєві зміни в соціально-економічних умовах життя українського суспільства, потреба суспільства в науково-технічних кадрах актуалізують проблему підготовки фахівця технічного профілю нової формації, висувають підвищені вимоги до професійної компетентності майбутніх інженерів.

Компетентнісний підхід підготовки фахівців знайшов своє відображення в наукових розвідках багатьох сучасних дослідників, серед яких зокрема З. Бакум, В. Байденко, Н. Бібик, О. Божович, С. Бондар, П. Борисов, А. Богуш, І. Варнавська, М. Вашуленко, Л. Ващенко, І. Волкова, М. Гончарова-Горянська, О. Горошкіна, Л. Гузєв, І. Гушлевська, І. Зимня, І. Єрмаков, С. Караман, О. Локшина, Л. Луценко, А. Макарова, Н. Мордовцева, О. Овчарук, Л. Паращенко, М. Пентилюк, О. Пошетун, О. Савченко, О. Семенов, П. Хоменко, І. Хом'як.

Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» (2002 р.) [11], «Концепція гуманітарного розвитку України до 2020 року» [5], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [8] акцентують увагу на необхідності створення такого соціокультурного простору, який би забезпечував передачу молодому поколінню духовного надбання людства.

Визнання пріоритетного значення культури у суспільному житті й розвитку освітніх процесів активізує діяльність учених і педагогів щодо розробки педагогічних програм культурологічного спрямування й культурологічно зорієнтованих методик, які б забезпечували формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів. Тож, однією із важливих складових професійної компетентності майбутніх інженерів є культурологічна компетентність.

До різних аспектів досліджуваної проблеми зверталися як зарубіжні вчені С. Ароновіц, Б. Барц, Ф. Барц, М. Бауман, Дж. Бенкс, В. Беннет, Ф. Боас, Д. Бр, Й. Габерман, П. Гілрой, А. Гофрон, А. Грамскі, Т. Джефферсон, Р. Джонсон, Н. Зімфер, Ю. Крістева, С. Леш, А. Майлз, А. Макроби, Г. Поллок, З. Сардар, Г. Томас, Е. Томпсон, Л. Уайт, П. Уиллис, Р. Уильямс, Д. Хебдидж, Р. Хоггарт, С. Хол, Р. Шведер (процеси глобалізації в культурно-історичному та соціокультурному ракурсах, цілі і завдання культурологічної освіти), так і українські Г. Балл, І. Бех, С. Максименко, В. Рибалка, С. Шандрук (культурологічний підхід у вищих навчальних закладах); Л. Калініна, О. Коломінова, В. Редько, О. Зеленська, В. Журавський (розробка ефективних засобів навчання, спрямованих на формування культурологічної компетентності майбутніх фахівців з вищою освітою); М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Груба, В. Дороз, В. Кононенко, О. Кучерук, Л. Мацько, О. Неживий, Г. Онкович, М. Пентилюк, (культурологічна складова вивчення української мови).

В умовах сучасної соціокультурної ситуації виникає суперечність між об'єктивною потребою суспільства в особистості інженера з яскраво вираженою культурологічною компетентністю і недостатньою розробленістю теоретичних і практичних засад формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів в умовах вищого навчального закладу.

Незважаючи на чисельні дослідження окресленої нами проблеми, окремої уваги потребує вивчення особливостей формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів.

Мета статті – проаналізувати теоретичний аспект формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів для визначення особливостей означеного процесу в умовах професійної підготовки.

Мета статті конкретизується в завданнях: розкрити тлумачення понять “компетентність”, “професійна компетентність”, “культурологічна компетентність”; виявити особливості формування культурологічної компетентності інженерів.

Виконання першого завдання потребувало звернення до довідникової, наукової і навчальної літератури. У джерелах зустрічаються різні тлумачення поняття “компетентність”. Вони принципово не відрізняються, проте виділяють і підкреслюють різні його аспекти. Варто зазначити, що поняття “компетентність” вперше стало вживатися в США в 60-ті роки ХХ століття в контексті діяльній освіти, метою якої була підготовка фахівців, здатних успішно конкурувати на ринку праці. Компетентність стала розглядатися як особистісна категорія [4, с. 107] і як основа будь-якої діяльності. Компетентність визначається як специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній предметній галузі, яка включає вузькоспеціальні знання, особливого роду предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії. Бути компетентним – значить мати набір специфічних компетентностей різного рівня [10], як особливий тип організації предметно-специфічних знань, що дозволяють приймати ефективні рішення у відповідній галузі діяльності. На її думку, знання повинні задовольняти таким вимогам: різноманітності (множина різних знань про різне); структурованості; гнучкості; оперативності і доступності; здатність до застосування знань в нових ситуаціях; категоріальний характер знань; володіння не тільки декларативними, але й процедурними та конструктивними знаннями; рефлексії, тобто знання про широту і глибину своїх знань [12], як готовність на професійному рівні виконувати свої посадові та фахові обов'язки відповідно до сучасних теоретичних надбань і кращого досвіду, наближення до світових вимог і стандартів [6, с. 77-81]; як інтегративна професійна риса особистості, яка проявляється у загальній здатності й готовності до діяльності, заснованій на знаннях і досвіді, які набуті у процесі навчання та соціалізації й зорієнтовані на самостійну й успішну участь у діяльності [1, С. 3]; як “спроможність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу” [13, р. 1.]. Ми під поняттям “компетентність” розглядаємо поєднання науково-теоретичних знань з практичною діяльністю конкретної людини, що дає змогу постійно забезпечувати високий кінцевий результат діяльності.

Для характеристики кінцевого результату навчання у вищій введено поняття “професійна компетентність”. Поняття “професійна компетентність” увійшло в термінологію у 80-ті роки ХХ століття з праць Ю. Бабанського. С. Баранова, В. Сластьоніна і вважалось складовою професіоналізму. Професійна компетентність визначається не лише професійними (базовими) науковими знаннями, але ціннісними орієнтаціями фахівця, мотивами його

діяльності, розумінням себе у світі і світу навколо себе, стилем взаємовідношень з людьми, з якими він працює, з його загальною культурою, здатністю до розвитку свого творчого потенціалу [3, с. 40].

У контексті нашого дослідження ми розглядаємо культурологічну компетентність як складову професійної компетентності. На думку вчених культурологічна компетентність розглядається як сукупність знань про культуру в широкому та вузькому понятті цього слова, яка дозволяє намалювати цілісну картину світу та показати значення навчальної дисципліни для уточнення цієї картини, яка дозволяє визначити місце людини в світі та способи зміни світу з урахуванням отриманих знань [9] і передбачає сформованість гуманістичного бачення світу, духовно-естетичних цінностей, власної думки і переконання, здібності стверджувати та відстоювати їх; необхідності літератури для саморозвитку і самореалізації духовного світу людини, для досягнення гармонійних стосунків індивідуума з навколишнім світом: осмислення внутрішньої єдності систем цінностей, відображених у літературі; здатність до критичного мислення, уміння протистояти антигуманістичним тенденціям у сучасній культурі; задоволення духовних запитів учнів, зумовлених психологічними особливостями старшого підліткового та юнацького віку [7, с. 69–79]. Показником сформованості культурологічної компетентності студентів є уміння мобілізувати міжкультурні здібності під час професійної діяльності; уміння адекватно розпізнавати, осмислювати та оцінювати іншу лінгвокультуру, розуміти особливості представників іншомовної культурної спільноти в професійних ситуаціях; уміння прогнозувати можливі культурологічні перешкоди в умовах міжкультурного професійного спілкування і знаходити шляхи їх усунення; уміння мислити в порівняльному аспекті, розглядати свою країну в аспекті перетину культур і демонструвати культурну толерантність. На основі зазначеного під культурологічною компетентністю ми розуміємо здібність майбутнього фахівця орієнтуватися в питаннях культури як цілісного феномена, сформованості вмінь вписувати явища в її контекст, усвідомлювати взаємозв'язок між різними галузями культури.

Оскільки в рамках нашого дослідження нас цікавить культурологічна компетентність інженера, то варто зазначити, що "інженер" походить від латинського *ingenium* – здібність, винахідливість і означає "створювач" інформації про архітектуру матеріальних засобів і досягнення мети або способу виготовлення цих засобів [2, с. 70–77] і культурологічна компетентність інженера розглядається нами як наявність знань, що дозволяють студенту вірно орієнтуватися в сучасному просторі соціокультурних цінностей та досвіду їх реалізації; вміння ефективно й творчо діяти в міжособистісних стосунках – ситуаціях, що передбачають взаємодію з іншими людьми в соціальному контексті так само, як і в професійних ситуаціях; здатність критично мислити, протистояти антигуманістичним тенденціям, актуалізувати не лише технічний сенс на етапі проектування інженерної задачі, але і людський.

Оскільки, на нашу думку, формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів, має велике значення для професійного зростання і відіграє одну важливу роль у становленні студента як фахівця, то наступним

завданням нашого дослідження було виявити особливості формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів.

Аналіз доробку вчених, які розглядають процес формування професійної компетентності майбутніх фахівців загалом і культурологічної компетентності зокрема, засвідчив, що для того, щоб випускник був готовий до своєї майбутньої професійної діяльності необхідно підготовку у вищому навчальному закладі здійснювати з урахуванням специфіки професійної діяльності фахівця, у нашому випадку професійної діяльності інженера. Для досягнення окресленої мети є необхідність включення до навчальних планів підготовки зазначеного профілю фахівців навчальних дисциплін культурологічного змісту, які являли б собою цілісну, динамічну педагогічну систему взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів, сприяли б формуванню культурологічної компетентності у майбутніх інженерів. Тож, особливостями формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів, що сприяють формуванню готовності до оптимальної поведінки в різних професійних ситуаціях при виконанні повного спектру функціональних обов'язків інженера на робочому місці, нами виявлено такі: здійснення міждисциплінарної інтеграції на змістовному та технологічному рівнях профільних і культурологічних дисциплін; застосування сучасних інноваційних методів навчання, що сприяли б формуванню не вузькопрофільного інженера, а інженера з широким кругозором; розвиток здатності до самоосвіти з урахуванням культурологічної складової професійної і формування уміння опрацьовувати і використовувати культурологічну інформацію самостійно.

Висновки. Аналіз теоретичного аспекту формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів уможливило визначення особливостей означеного процесу в умовах професійної підготовки і визначити перспективний напрям наукових досліджень формування культурологічної компетентності, а саме: розробка моделі її формування у студентів вищих навчальних закладів з урахуванням специфіки професійної діяльності інженера, використовуючи можливості інформаційних освітніх, інноваційно-комунікаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Бахов І. Формування професійної міжкультурної компетентності майбутніх перекладачів у вищому навчальному закладі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / І. Бахов ; Нац. акад. внутр. справ. – Київ, 2011. – 20 с.
2. Бендера І. М. Інженерно-педагогічна освіта – термінологічний аспект / І. М. Бендера // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2009. – № 24/25. – С. 70–77.
3. Браже Т. Г. Профессиональная компетентность специалиста как многофакторное явление / Т. Г. Браже. – Ленинград : НИИ НОЗ, 1990. – С. 39–62
4. Запевалина О. В. К вопросу о компетентности и компетенции в российской педагогике (в контексте медиаобразования) / О. В. Запевалина // Юбилейный год. Кафедра педагогики ИГЛУ: история и современность / отв. ред. : О. А. Лапина, Л. А. Иванова. – Иркутск : Изд-во Иркут. гос. лингвист. ун-та, 2008. – С. 105–111

5. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dniprorada.gov.ua/files/gumanitar-2020.pdf>. – Назва з екрану.
6. Маслов В. І. Принципи менеджменту в установах освіти / В. І. Маслов // Освіта і управління. – 1997. – № 1. – С. 77–81
7. Музальов О. Культурологічна підготовка учнів професійно-технічних навчальних закладів / О. Музальов // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – № 1. – С. 69–79
8. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>. – Назва з екрану.
9. Панкратова О. М. Культурологічна компетентність вчителів і її формування / О. М. Панкратова. – Режим доступу : [pier.ulstu.ru /seminar/archive/29report.dok](http://pier.ulstu.ru/seminar/archive/29report.dok). – Назва з екрану.
10. Равен Дж. Педагогическое тестирование: проблемы, заблуждения, перспективы : пер. с англ. / Дж. Равен. – Изд. 2-е, испр. – Москва : Когито-Центр, 2001. – 142 с.
11. Указ Президента України “Про Національну доктрину розвитку освіти” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>. – Назва з екрану.
12. Холодная М. А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования / М. А. Холодная. – Санкт-Петербург : Питер, 2002. – 272 с. – (Серия “Мастера психологии”).
13. Spector J. M. Competencies for online teaching. Eric Digest / J. Michael Spector, Ileana de la Teja [Електронний ресурс] // Eric Clearinghouse on information and Technology Syracuse University NY. – [New York, 2001]. – P. 1. – Режим доступу : <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED456841.pdf>. – Назва з екрану.

Отримано до друку 16.11.2015

УДК 37.015.31:17.022.1(100) (092)

Підборський Ю. °

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки

ІДЕЇ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЛІТЕРАТУРНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ ЗАРУБІЖНИХ ПИСЬМЕННИКІВ

У статті розглядаються питання виховання моральної особистості у літературній та педагогічній спадщині зарубіжних письменників. Висвітлено питання морального ідеалу, моральних цінностей та